

PEDAGOGIK MAHORAT, KOMPETENSIYA VA KOMPETENTLIK HAQIDA MULOHAZLAR

Sultonmurodov Islom Ruslan o'g'li

Chirchiq Davlat Pedagogika Uninersiteti

Gumanitar Fanlar Fakulteti 2-bosqich talabasi

ogabeknote@gmail.com

930359848

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagog faoliyatida kompetensiya va kompetentlikning o'ri, kasbiy muammolarni hal qilishdagi ahamiyati haqida so'z boradi O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risidagi Qonuni 5-moddasida "Tegishli malumoti, kasb tayyorgarligi bor va yuksak axloqiy fazilatlarga ega bo'lgan shaxslar pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqiga ega" deb e'tirof etilgan.. Pedagoglarning qobiliyatlar va ularni shakllantirish, o'z ustida ishlashi haqida ko'rsatmalar va tavsiyalar berib o'tiladi.

Kalit so'zlar: kompetensiya, kompetentlik, pedagogik kompetentlik, shaxsiy kompetentlik, kreativlik, qobiliyat, pedagogik mahurat, professional ta'lim

Аннотация: В данной статье рассматривается роль компетентности и компетентности в деятельности педагога, ее значение в решении профессиональных проблем в статье 5 Закона Республики Узбекистан Об образовании признается, что "право заниматься педагогической деятельностью имеют лица, имеющие соответствующее образование, профессиональную подготовку и обладающие высокими нравственными качествами".. Даны указания и рекомендации педагогам о способностях и их формировании, работе над собой.

Ключевые слова: компетентность, компетентность, педагогическая компетентность, личностная компетентность, креативность, способности, педагогическое мастерство, профессиональное образование

Abstract: Article 5 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Education" states that "Persons with relevant knowledge, professional training and high moral qualities have the right to engage in pedagogical activities." In the 21st century, the teacher requires extensive knowledge, thorough practical training, high pedagogical skills, competence and creativity. This article talks about competence and the role of competence in the work of a pedagogue, the importance of solving professional problems. Instructions and recommendations are given to pedagogues about abilities and their formation, work on themselves.

Keywords: competence, competence, pedagogical competence, personal competence, creativity, ability, pedagogical skill, professional education

Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasida pedagoglarga etibor juda ko'plab imtiyozlar berilishi bilan bilib olsak bo'ladi. Ta'lim jarayonlarini tashkil qilishda kompetensiyaga asoslangan yondashuv (qobiliyat va tayyorlik) yotadi. Ta'lim mazmunini aniqlash va rejalashtirishda kasbiy kompetensiya, qobiliyatlarini aniqlash, kasbiy muammolarni hal qilishga qodir mutaxassis quyidagilarni bilishi zarurligini nazarda tutadi: Tahlil qilish, talqin qilish va qo'llash qobiliyati, pedagogik tushunchalar va nazariyalar; O'z qadriyatlar tizimida o'zini aks ettirish qobiliyati; Nazariya va amaliyotni birlashtirish qobiliyati (ya'ni faoliyat) kompetentlikni namoyon qilishi mumkin bo'lgan yondashuv; O'qituvchining natijalarini baholash subyektning o'zaro tasirini oraliq bosqichlari; Jamoa va guruhda ishlash qobiliyati; Mos keladigan darsdan tashqari kompetensiyaning mavjudligi, ta'limdagi zamonaviy ijtimoiy natijalar. O'qituvchilarda kasbiy kompetensiyani shakllanishini ta'minlash uchun ta'lim tarbiya jarayonlarida quyidagi ko'nikmalar va malakalarni shakllanishiga jiddiy e'tibor qaratilishi kerak bo'ladi, xususan: O'qituvchilarning faoliyatlari jarayonida rivojlanishlari diagnostikasini kuzatish, ularning o'zgarishlarga bo'lgan ehtiyojlarini shakllantirish; Ta'limning maqsadlariga erishishga yo'naltirilgan, kelgusida innovatsion rivojlanishni ta'minlaydigan faoliyatni to'g'ri tashkil etilganligini o'rganish; Ta'lim jarayoni barcha subyektlari bilan samarali o'zaro aloqalarni

o'rnatilganligi; Qulay va xavfsiz ta'lim muhitini yaratilganligi, o'zgarishlarni hisobga olishi; Shaxsiy kasbiy rivojlanishni tizimli ravishda loyihalashtirish, shuningdek o'zini-o'zi tarbiyalash ishlarini tashkil etishi. Pedagogik kompetentlik – yuksak darajadagi pedagogik faoliyatning taraqqiy etishini, pedagogik texnikani egallashni, shuningdek, pedagog shaxsi, uning tajribasi va kasbiy faoliyatdagi individuallikning yorqin ko'rinishi sifatida tushiniladi. Kompetensiya va “kompetentlik” atamaları o'zakdosh bo'lib, ular G'arb ilmiy adabiyotida 60-yillarning oxiri, 70-yillarda paydo bo'ldi. “Kompetensiya” atamasi milliy pedagogikada XX asrning 90-yillaridan e'tiboran ishlatila boshlagan. “Kompetensiya” atamasi “pedagogik madaniyat”, “kasbiy layoqatlilik”, “kvalifikatsiya” atamaları bilan ma'nodosh hisoblanib kelindi. “Kompetensiya” – muayyan muammo va masala, xodisa borasida shaxsning bilim, tajriba, mutasaddilikka ega bo'lishni o'zida ifoda etadi. “Kompetentlik” – ma'lum holat xususida to'g'ri mulohaza yuritishga imkon beradigan bilimga ega bo'lish, dalil-isbotli fikr, kishining muayyan sohada saviyasini ifoda etadigan atama. Kompetentlik shaxs xususiyatlari va holatining murakkab majmui bo'lib, ma'lum sohadagi bilim, ko'nikma va tajribani mujassamlashtiradi. [1, B. 158]

O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi o'quv jarayonida shakllanishi kerak, chunki bu innovatsion ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsatish, o'quvchilarni bilimlarni o'zlashtirish jarayonlarini xavfsiz va qulay sharoitlarda tashkil etish uchun zarur bo'lgan ichki shaxsiy xususiyatlar majmuasidir. O'qituvchi faoliyatining barcha tarkibiy qismlarini amalga oshirish kerak, chunki o'qituvchi pedagogik, texnik va texnologik, ilmiy, nazariy va ijtimoiy-psixologik tayyorgarlikka ega bo'lishi kerak. O'qituvchida ushbu tayyorgarlikka mos kompetensiyalarni mavjudligi nafaqat o'qitish va ta'lim jarayonining mahoratli pedagogik bo'lishiga, balki ta'limsifatini ta'minlashda shaxsan samarali ishtirok etishga imkon beradi.

Kasbiy kompetentlik va pedagogi mahorat - o'qituvchi ijodkorligining oliy namunasi bo'lib, u yillar davomida shakllanadi. U yuksak mahoratni egallashi

g'oyat murakkab jarayon bo'lib, pedagogika fanining eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. O'qituvchi kasbiga xos bo'lgan ko'pgina fazilatlar bilan birga uning pedagogik mahoratni egallashi katta ahamiyatga ega. Kasbiy kompetentlik va pedagogik mahoratga ega bo'lgan o'qituvchigina o'z kasbiga layoqatli, istedodli bo'lishi mumkin. Kasbiy kompetentlik tushunchasiga nisbatan ilmiy doirada turli munosabatlar ilgari suriladi. U mehnat subyektiga nisbatan aniq faoliyat talablari yoki aynan, subyektning aniq faoliyatining o'ziga xos jihatlariga nisbatan munosabatini tavsiflovchi xususiyatlar sifatida qo'llaniladi. Masalan tadqiqotchi olim E.F Zeer kasbiy kompetentlikning funksional taraqqiyotini tadqiq qilish kasbiy kamolotga erishish chog'ida kompetentlikning turli

ko'rinishdagi integratsiyalashib borishini va ularning kasbiy muhim shaxs sifatлари bilan aloqasi kuchayib borishini ko'rsatdi. Xususan, kasbiy kompetentlikning asosiy darajalariga kasbiy tayyorgarlik va tajriba, o'zini-o'zi anglash, o'z kuchiga ishonish, o'zga insonlar tomonidan ko'rsatilgan kamchilikni to'g'ri qabul qilish va shu kabi boshqa kasbiy kamolotni belgilab beruvchi shaxs xususiyatlarini kiritadi. [2, B. 201]

Shaxsiy kompetentlik – shaxsning ijtimoiy dunyoqarashi, ilmiy va intellektual salohiyati, kreativligi, shaxslararo muloqot-munosabatlariga faol kirisha olishi, konfliktlarni hal etishga taktik yondashuvi, kasbiy faoliyat talablariga muvofiq shaxsiy va kasbiy sifatlarining shakllanganlik darajasi, faol hayotiy va fuqarolik pozitsiyasining qaror topganligi kabi mezonlar bilan belgilanadi.

Metodik kompetentlik - o'quv-tarbiya va boshqaruv jarayonlarini samarali tashkil etishning shakl, metod va vositalarini bilish, o'zlashtirish, amalda qo'llash, kasbiy faoliyatdir. Ta'lim muassasalaridagi o'quv jarayoni o'qituvchilar kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak, bu kasbiy faoliyatda asosiy va maxsus kompetensiyalarni amalga oshirishni anglatadi: Oldindan rejalashtirish va ishlash natijalarini bashorat qilish qobiliyati; Yetarlicha yuqori darajadagi ilmiy, nazariy va uslubiy bilimlar, ko'nikmalar va malakalarning mavjudligi; Ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish va boshqarish qobiliyati; Ta'lim muassasasi o'quv jarayoniga o'qitishning innovatsion texnologiyalarini joriy

etilishini ta'minlash va nazorat qilish qobiliyati; O'qituvchining shaxsiy fazilatlarini va kasbiy kompetensiyalarini o'z-o'zini takomillashtirishi; O'z-o'zini tarbiyalash, ilmiy va uslubiy yangiliklardan xabardor bo'lishi; Pedagogik faoliyat natijalarini tahlil qilish va umumlashtirish, kamchiliklarni bartaraf qilish qobiliyati.

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, bo'lajak pedagog pedagogik mahoratni egallash, professional ta'lim jamoasiga kirishib, unda o'z o'rnini topib keta olishi yosh o'qituvchining o'ziga bog'liq. Jamoaning yordamidan yuz o'girmaslik, qiyinchiliklarga duch kelganda ruxan tushkinlikka tushmay, o'z xatolarini ko'ra bilish va uni bartaraf etish uchun harakat qilish uning o'qituvchi bo'lib shakllanishidan darak beradi. Shu bilan birga, o'qituvchining kasbiy shakllanishi o'z-o'zini tarbiyalab borishga va o'z vaqtida malakasini oshirib borishga uzviy bog'liq. Bularning barchasi kasbiy fazilatlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya tizimini nazariy metodologik jihatdan qurollantirish – bugungi kunda pedagogika fanining bosh maqsadi sifatida belgilangan. Yuqorida bayon etilgan yuksak, ammo, sharaflilar vazifalarni muvaffaqiyatli uddalash har bir pedagogik xodimdan yuksak kasbiy mahorat, bilimdonlik va keng dunyoqarashni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev S.X. Pedagogning kasbiy kompetentligi va mahorati// O'quv uslubiy qo'llanma. – Namangan, 2023. - №1. – 113b
2. Abdullayev S.X. Ergonomika, Malaka oshirish tizimining ergonomic muammolari. МГУ. Филиал МГУ имени
3. М.В.Ломоносова в городе Ташкенте. Наука, просвещение и культура в системе непрерывного образования: проблемы и
4. решения по реализации государственной программы. «Год внимания и заботы о старшем поколении» Материалы
5. научно-практической конференции. Част 1. Стр 48-54. Ташкент 2015г.

6. 3.Abdullayev S.X. Ta'lim tizimida korporativ boshqaruv yondashuvini tadbiq etish ta'lim sifatini oshirish omili// Xalq ta'lim jurnali. – Toshkent, 2015. - №3. -39-426.
7. Ishmuhamedov. R., Mirsoliyeva. M. O'quv jarayonida innovatsion ta'lim texnolog.. -T.: «Fan va texnologiya», 2014,60 b.
8. 4.Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari 2015.-120 bet
9. 5.Pedagogik deontologiya va kompetentlik 2022.-278 bet